

Temaledare: Marknadsstyrning och missbruksvårdens medikalisering

Missbruksfrågorna har hamnat i centrum för intresset. FN:s kommissionär för mänskliga rättigheter har kritiserat Sverige för att inte ge missbrukare tillgång till livräddande behandling. Det har hävdats att den förda narkotikapolitiken lett till en ökning av den narkotikarelaterade dödligheten.

Tyvärr har många av påståendena gjorts utan att man tagit reda på grundläggande fakta. Syftet med detta nummer är att bidra till att förse diskussionen med mer kunskaper.

Den narkotikarelaterade dödligheten har ökat kraftigt de senaste åren. Vad som är mindre känt, men som redovisas i Anna Fugelstads kapitel, är att ökningen framför allt beror på förgiftningar med opioidläkemedel som metadon, buprenorfin, fentanyl och oxikodon. Dessa medel används inom sjukvården dels inom så kallad substitutionsbehandling, dels inom smärtbehandling. Många dödsfall sammanhänger sannolikt med en dåligt fungerande sjukvård med bristfällig kontroll över livsfarliga och beroendeskapande läkemedel.

Den vård som skall möta missbruket och lägga grunden för rehabilitering har förändrats mycket kraftigt.

Dels har resurserna till socialt inriktad missbrukarvård skurits ner, dels har vården deformerats av nya ekonomiska styrsystem, ofta sammanfattade under beteckningen New Public Management.

Ulla Bertling, Ann-Marie Strömberg och Jan Halldin redovisar hur de nya styrsystemen bidragit till att vården utarmas, hur etiska grundprinciper åsidosätts och hur vården inriktas på att uppfylla konstruerade målsnare än att hjälpa missbrukare till drogfrihet och rehabilitering.

Gunnar Ågren tar upp missbrukarvårdens medikalisering som bland annat innebär att långtidsmedicinering får ersätta psykoterapi och social rehabilitering. Han tar också upp den utveckling som skett i USA, där läkemedelsindustrins marknadsföring av oxikodon och andra beroendeskapande opioider har lett till en kraftigt ökad narkotikadödlighet. Också heroinmarknaden har anpassat sig till den nya situationen och effektiviserat sin försäljningsorganisation. Mycket talar för att en liknande utveckling äger rum i Sverige.

Jan Halldin tar upp läkarens centrala roll när det gäller receptförskrivning av beroendeframkallade läkeme-

del och den tillsynsverksamhet som i Sverige utövas gentemot enskilda läkares överförskrivning av dessa läkemedel.

Frivilligorganisationerna får en allt större betydelse när resurserna för missbruksvården skärs ned. Claes Heijbel redogör för verksamheten hos Convictus – en förening som ar-

betar med hemlösa, speciellt med deras hälsa.

När man söker orsaker till den kraftigt ökade missbruksdödligheten framträder medikalisering och marknadsstyrning av vården som de viktigaste bakgrundsfaktorerna snarare än förändringar av narkotikapolitiken.

Temaredaktörer

Jan Halldin

Gunnar Ågren